

BEŞİNCİ SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARININ YAPILANDIRMACI ÖĞRENME YAKLAŞIMINA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Evaluation Of Fifth Grade Social Studies Textbooks According To Constructivist Learning Approach

Beşinci
Sınıf
Sosyal

Gürbüz OCAK*

Ramazan YURTSEVEN*

94

ÖZ

Problem Durumu: 2005 ilköğretim programlarıyla birlikte okul içi ve dışı öğrenme yaşantılarında, öğretmenlerde, öğrencilerde, öğrenme-öğretme sürecinde, öğrenme materyallerinde ve ders kitaplarında değişimler meydana gelmiştir. İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı da yapılandırmacı öğretim programına göre düzenlenmiş olup ders kitapları da bu anlayışa uygun olarak hazırlanmıştır.

Araştırmanın Amacı/Araştırma Soruları: Bu araştırmanın amacı, yenilenen ilköğretim programı ile birlikte değişen sosyal bilgiler dersi öğrenci ders kitabının ve öğrenci çalışma kitabından seçilen “Bölgemizi Tanıyalım” ve “Bir Ülke Bir Bayrak” ünitelerinin yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının gereklerine uygunluğunu belirlemektir.

Araştırmanın Yöntemi: Bu çalışmada sosyal bilgiler dersi öğrenci ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında yer alan sekiz ünite içerisinden “Bölgemizi Tanıyalım” ve “Bir Ülke Bir Bayrak” üniteleri seçilmiş ve yapılandırmacılığın ölçütlerine uygunluğunu ölçmek amacıyla içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Ünitelerin analizi için ölçek geliştirilmiş ve içerik ölçütler doğrultusunda dört kişi tarafından incelenmiştir. İkişer gözlemcinin ortalamaları alınarak gruplar arasındaki korelasyon bulunmuş ve araştırmanın güvenilirliği % 83 çıkmıştır.

Bulgular ve Sonuçlar: Beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve çalışma kitabındaki sekiz ünite içerisinden seçilen iki ünite incelendiğinde; her iki ünitenin de genel olarak yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygun olarak geliştirilen gözlem formuna uygun olduğu görülmektedir; ancak ders kitabında eksik olan bazı konuların çalışma kitabındaki etkinliklerle tamamlandığı görülmektedir. Bilginin yapılandırılması sürecinde ders kitabının daha ön planda olduğu ancak çalışma kitabının öğrenilen konuların pekiştirilmesini desteklemek amacıyla kullanıldığı gözlenmiştir.

Öneriler: Çalışma kitabındaki değerlendirme etkinlikleri ders kitabında verilen konular doğrultusunda düzenlenmelidir. Ayrıca kavram yanlışlarının ortaya çıkarılması, öz değerlendirme etkinliklerinin yapılması gibi konularda düzenlemeler yapılmalı ve proje ve portfolyo gibi süreci değerlendiren etkinliklere yer verilmelidir.

Anahtar Sözcükler: Yapılandırmacı yaklaşım, Sosyal Bilgiler Öğrenci Kitabı ve Ders Kitabı

ABSTRACT

Problem Statement: There have been certain changes in the learning conditions within 2005 primary curriculum, in and out of schools, related to the students, the learning-teaching process, the learning materials and the textbooks. Primary education social studies program has been renovated according to the constructivist teaching program and the fifth grade social sciences textbooks have been adopted according to this approach.

Research Purpose/Question of the Study: The very target of this research is to determine the suitability of the social sciences text book changed according to the renovated primary curriculum and also to determine the suitability of the units called ‘Let’s get to know our region’ and ‘One Country One Flag’ which were chosen from textbook and workbook, with the requirements of the constructivist learning theory.

Methods: In this research, among the eight units included in the social sciences student book and workbook, ‘Let’s get to know our region’ and ‘One Country One Flag’ units were chosen and in order to evaluate the suitability of the student course books and workbooks with the criteria of the

* Yrd. Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, gocak@aku.edu.tr

* Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi

constructivist approach, content and analysis method was used. For the analysis of the units, a scale was developed and the content was examined by four individuals in accordance with the criteria. By determining the average of the observers two by two, the correlation was found and the reliability of the research was determined as .83

Findings/Results: When the two units previously chosen among eight units from fifth grade social sciences text book and workbook are examined, it has been seen that, in general, both of the units are convenient for the requirements of the observation form developed according to the constructivist approach, however, it is also seen that some certain issues lacking some subjects are complemented in the workbook via activities.

During the process of the configuration of the information, it is understood that the text book is more prominent and that the workbook is intended for stabilization of the studied subjects.

Recommendations: The evaluation activities in the workbook should be arranged according to the topics given in the text book. In addition to this, conceptual mistakes should be highlighted, core assessment activities should be rearranged and the issues such as projects and portfolio which evaluate the process should be included, too.

Keywords: Constructivist Approach, Social Studies Student Book and Workbook.

1. GİRİŞ

İnsanların nasıl öğrendikleri karmaşık bir konudur ve bu alanda birçok teoriler ortaya atılmıştır. Öğrenme konusundaki her kuram öğrenmeyi kendi perspektifinden tanımlamakta ve öğrenme sürecine farklı yaklaşım getirmektedir. Eğitimdeki çağdaş yaklaşımlar bireyselliği ve beynin çalışma mekanizmalarını ön plana çıkarmaktadır. Bireyselliğin yaratıcı ve problem çözücü olabilmesi için öncelikle bireyin kendi beyin potansiyellerinin farkına varması gerekmektedir (Duman, 2007:371–72). Bu bağlamda öğrencinin mevcut bilgilerini kullanarak kendi bilgisini kendisinin yapılandırdığı yeni yaklaşımlardan birisi de yapılandırmacı öğrenme yaklaşımıdır.

Son yıllarda yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de kabul görmeye başlamıştır. 2005 yılında yenilenen ilköğretim programında bu yaklaşımın etkileri görüldüğü gibi öğretmen ve öğrenci rollerinde, okullardaki öğrenme yaşantılarında, öğrenme-öğretme sürecinde ve öğrenme materyallerinde de değişimler meydana gelmiş, öğretmen merkezli anlayıştan öğrenci merkezli anlayışa yer verilmeye başlanmıştır. İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı da yapılandırmacı öğretim programına göre düzenlenmiş olup ders kitapları da bu anlayışa uygun olarak hazırlanmıştır.

Yapılandırıcı öğrenme yaklaşımı, öğrenmeyi, öğrenen açısından ele almakta ve öğrenenin bilgiyi nasıl yapılandırdığıyla ilgilenmektedir. Bu yaklaşımın merkezinde öğrenci vardır ve öğretmen öğrenenlerin bilgiyi nasıl yapılandıracakları hakkında rehberlik etmektedir. Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre bireyler, öğrenme sürecinde aktif olup kendi kişisel bilgi ve anlamlarını, bireysel ve sosyal etkinlikler bağlamında kendileri yapılandırabilmektedirler. Birey, öğrenirken geçmişteki deneyimlerini ve ön bilgilerini kullanarak yeni bilgiler oluşturmaktadır (Shunk, 1996, akt: Duman, 2007).

Yapılandırıcı öğretim sürecine yönelik özellikleri değişik zamanlarda Wolf(1994), Dubss(1995), Larochelle., Bednarz ve Garrison (1998) ifade etmişlerdir. Bu özelliklerin ortak noktaları şunlardır(Kaya, 2007:526–527):

1. Bilgi öğretmen tarafından değil bizzat öğrenen tarafından oluşturulur.
2. Yeni bilgilerin yapılanmasında inanç ve beklentiler etkilidir.
3. Bilginin aktarımı öğrenme sürecinin fırsatlarıyla gerçekleştirilir.
4. Bilginin yapılanması sosyo-kültürel ortamda gerçekleşir.
5. Süreç değerlendirme önemlidir.

6. İçerik genel yapıya sahip olmalı, ekleme ve çıkarmalara izin vermemelidir.
7. Seçilen konular gerçek yaşama uygun ve kullanılabilir olmalıdır.
8. Bilişsel öğrenmeler kadar duyguların öğrenilmesi de önemlidir.

Yapılandırmacı yaklaşıma göre anlamlı öğrenmenin sağlanması için şu beş aşama takip edilmelidir(Kaya, 2007:528):

1. Araştırma: Öğrenme için gerekli durumun geliştirilmesini içerir. Öğretimsel işlerin netleşmesi, sınırlarının çizilmesi ve araştırma sorularının belirlenmesidir.
2. Keşif/icat: Öğretimsel işin planının oluşturulması ve bir modelin geliştirilmesidir.
3. Uygulama: Öğrencinin ihtiyacına göre bir model inşa etmesidir.
4. Değerlendirme: Öğrencilerin bireysel ya da grup olarak sunacakları etkinliklerin test edilmesidir.
5. Kutlama/ takdir etme: Öğrencilerin küçük gruplar içinde yaşadıkları süreçleri büyük grup içinde paylaşmalarıdır.

Yapılandırmacı yaklaşıma göre düzenlenen eğitimin işlevsel olabilmesi için uygulayıcıların (öğretmenlerin) bu yaklaşım hakkında yeterli bilgiye ve gerekli mesleki donanıma sahip olması gereklidir. Öğretmen, bireylere özgü etkinlikler yaptırabilmeli, öğrencilerin etkileşim kurmalarını sağlamalı, öğrenme süreçlerinde işbirliğini uygulayabilmeli, öğrencilerin fikirlerini ifade edecekleri ortamlar hazırlamalıdır. Öğretmen, öğrenenlerin bireysel farklılıklarına uygun seçenekler sunmalı, yönergeler vermeli, öğrenenlerin kendi kararlarını kendilerinin vermelerinde yardımcı olmalıdır. Bu noktada öğretmen yol gösterici ve rehber olmalıdır(Brooks ve Brooks, 1999.23, akt: Duman, 2007). Yapılandırmacılığın eğitimdeki ilkeleri Yurdakul (2007:47) tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

1. Program öğrenenlerin okulda ve okul dışında yararlı bulacağı bilgi, beceri ve değerlere göre tasarlanmalıdır.
2. Kavramsal anlama ve becerilerin uygulanması öne çıkarılmalıdır.
3. Sınırlı konu hem derinliğine hem de genişliğine incelenmelidir.
4. İçerik temel fikirler etrafında organize edilmelidir.
5. Öğretmen bilgiyi sunmak yerine öğrenme çabalarını desteklemelidir.
6. Öğrenenler veriyi kopya etmekten çok anlamlarını etkin yapılandırmalıdır.
7. Ön bilgiler öğretim için başlangıç kabul edilmelidir.
8. Etkinlikler hatırlamaya değil problem çözmeye yönelik olmalıdır.
9. Üst düzey düşünme becerileri program içine yedirilmeli ve işbirlikli bir öğrenme ortamı oluşturulmalıdır.
10. Bilgi pasif değil etkin yapılandırılmalıdır.
11. Öğrenme süreçleri işbirliğine kişisel bağımsızlığa, üreticiliğe, yansıtma, etkin katılıma, kişisel uygunluğa ve çoğulculuğa dayanmalıdır.

Yukarıda bahsedilen ilkeler doğrultusunda yapılandırmacılığa göre hazırlanan ders kitapları; mutlak bilginin bulunduğu ve öğrenene bilgiyi aktaran konumunda değil öğrenenlerin bilgiyi yapılandırmaları esnasında yardımcı olacak nitelikte hazırlanmalı ve öğretmene ve öğrenciye rehber konumunda olmalıdır. Köseoğlu ve ark. (2003) yapılandırmacı öğrenme ortamında ders kitaplarının nasıl olması gerektiğini: “Öğretimin bir parçası olan içerik doğrudan ne ders kitaplarında ne de başka bir kaynakta yer alır. Bu kaynaklar sadece araçlardır.” şeklinde ifade

etmişlerdir. Güneş'e (2002, akt: Taş, 2006) göre ders kitabı; öğretim programları doğrultusunda hazırlanan, belirli düzeydeki öğrenciler için yazılan ve öğrenim amacı ile kullanılan, öğrenmeyi ve anımsamayı kolaylaştıran, kolaydan zora uzanan, sistemli ilerleme ve gelişme sunan teknik bir kitap" olarak tanımlanmıştır. Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre hazırlanan ders kitaplarında sorun çözmeye yönelik açık uçlu sorulara yer verilmeli, öğrencileri işbirliğine yönlendiren ifadeler kullanılmalı, öğrenciye günlük yaşamla bağlantı kurdurulmalı ve çeşitli örnekler verilmeli, öğrenciler ders kitabı dışındaki kaynaklara yönlendirilmeli, değerlendirme etkinliklerine öğrenci de katılmalıdır. Bu ilkelere uygun olarak hazırlanan ders kitapları öğrencilerin öğrenme sürecinde daha etkin katılımını ve daha fazla sorumluluk almalarını sağlamaktadır(Kılıç ve diğ., 2001, Aydın, 2002, akt.Duban 2008). Öğrenci çalışma kitabında ise programda yer alan kazanımlar doğrultusunda öğrencilere bilgi, beceri ve değer kazandırılmasında yardımcı olacak, öğrenmeyi pekiştirecek unsurlara yer verilmelidir. Öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla öğrencinin ilgisini çekecek çeşitli örneklere yer verilir. Konularla ilgili öğrenmeyi destekleyici ve öğrencinin günlük hayatla ilgisini kurabileceği çalışmalara ağırlık verilir. Dersin özelliğine göre her konu işlendikten sonra o konuda amaçlanan bilgi, beceri ve tutumların kazandırılıp kazandırılmadığını ölçen çalışmalara ve değerlendirmelere yer verilmelidir. Konular öğrencinin öğrenmesini kolaylaştıracak ve ilgisini çekecek görsel öğelerle (grafik, şekil, resim, fotoğraf, harita, karikatür vb.) desteklenmelidir(Ulusoy, 2008). Buradan da anlaşılacağı üzere ders kitapları ve öğrenci çalışma kitapları bilgiyi doğrudan aktaran değil, öğrencinin yapılandırmasına yardımcı nitelikte olmalıdır. Aynı zamanda öğretmene de rehber olmalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2005 yılında yenilenen ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programına göre; Öğretmen, konuları çok yönlü olarak ele almalı güncellik ilkesine ve yakından uzağa ilkesine dikkat etmelidir. Öğrencileri sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırmalı ve karşılaştıkları sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşüncelerini sağlamalıdır. Öğretmen, öğrencilerin disiplinlere ait yapısal kavramları öğrenmelerine dikkat etmelidir. Kaynak kullanımı ve kanıt değerlendirmeye dayalı sosyal bilgiler eğitiminde öğrencilerin sebep-sonuç ilişkisi kurmalarını ve kanıta dayalı akıl yürütmelerini sağlamalıdır. Okulun bulunduğu çevreye göre programdaki etkinlik örneklerini seçmeli ya da kendisi etkinlik hazırlamalıdır. Olguları ve olayları aktarmak ya da öğrencilere ders kitaplarını ezberletmek yerine, aktif öğrenme etkinliklerini uygulamalıdır. Farklı öğrenme stilleri ve zekâ türlerine sahip öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmalıdır. Öğretmen, bilgi dağıtıcı rolü yerine, öğrencilerinin anlam kurmalarına yardımcı rolünü benimsemelidir. Öğrencileri düşündürücü ve açık uçlu sorularla sorgulamaya teşvik etmelidir. Fotoğraflar, haritalar, filmler, CD-ROM'lar, tarih ve sosyal bilgiler benzeşim (simülasyon) programları, çoklu ortam (multimedya) ve hipermedya gibi araçları ve telekomünikasyon hizmetlerini (internet gibi) imkânlar ölçüsünde sosyal bilgiler dersinin bir parçası yapmalıdır. Yapılandırmacılıkta değerlendirme ise sürece dayalıdır. Öğrencilerin değerlendirilmesi öğretme süreciyle iç içedir, öğrencilerin çalışmaları, portfolyoları ve öğretmenin öğrencileri çalışma sırasında gözlemlemesi sonucunda olur. Öğretmen öğrenme-öğretme sürecinde öğrencileri gözlemleyerek değerlendirir ve öğrencilerin ürettikleri, yaptıkları hakkında zengin geri dönütler verir(Duman, 2007:317). Sosyal bilgiler ders kitapları da bu açıklamalar doğrultusunda öğrencinin bilgiyi kendisinin yapılandırabileceği bir fırsat sağlayarak eğitimde kaliteyi arttırmak amacıyla yapılandırmacı öğrenme yaklaşımın kriterleri dikkate alınarak hazırlanmıştır.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, 2005 yılında yenilenen ilköğretim programı ile birlikte değişen ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi öğrenci ders kitabının ve öğrenci çalışma kitabının yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının gereklerine uygunluğunu belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan ölçeğe göre; “Beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde kullanılan öğrenci ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabının yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygunluk düzeyi nedir?” sorusuna cevap aranmaktadır.

2.1 Araştırmanın Problemi

Yenilenen ilköğretim programında yapılandırmacı yaklaşım göz önünde bulundurulmuş, öğrenciyi merkeze alan konulara, etkinliklere, öğretim materyallerine, ders kitaplarına, öğrenci çalışma kitaplarına ve sürece yönelik değerlendirme etkinliklerine yer verilmiştir. Yapılandırmacı öğretim programına göre hazırlanan ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarının bu anlayışın gereklerine uygunluk düzeyi nedir?

2.2 Alt Problemler

2.2.a Beşinci sınıf sosyal bilgiler öğrenci ders kitabı ve çalışma kitabındaki ünitelerin “giriş” bölümü etkinliklerinin yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının gereklerine uygunluk düzeyi nedir?

2.2.b Beşinci sınıf sosyal bilgiler öğrenci ders kitabı ve çalışma kitabındaki ünitelerin “öğretim” etkinlikleri bölümünün yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının gereklerine uygunluk düzeyi nedir?

2.2.c Beşinci sınıf sosyal bilgiler öğrenci ders kitabı ve çalışma kitabındaki ünitelerin “değerlendirme” bölümü etkinliklerinin yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının gereklerine uygunluk düzeyi nedir?

2.3 Araştırmanın Sınırlılıkları

2.3.a Çalışma, kaynak taraması ve uzman kanısına dayalı olarak geliştirilen “Yapılandırmacı Kitap Değerlendirme Ölçeğinde” belirtilen önermelerle sınırlıdır.

2.3.b Çalışma, sadece Dönmez ve arkadaşları (Feza Gazetecilik A.Ş. – İstanbul, 2007) tarafından hazırlanan beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi öğrenci ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabı ile sınırlıdır.

2.3.c Çalışma, beşinci sınıf sosyal bilgiler öğrenci ders kitabı ve çalışma kitabı içinde yer alan sekiz ünite arasından rastgele seçilen “Bölgemizi Tanıyalım”(coğrafya) ve “Bir Ülke Bir Bayrak” (tarih) üniteleri ile sınırlıdır.

3. YÖNTEM

Bu çalışmada ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi öğrenci ders ve çalışma kitaplarının yapılandırmacılığın ölçütlerine uygunluğunu ölçmek amacıyla içerik analizi kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma evrenini 2005 yılında yenilenen ilköğretim programına uygun olarak farklı yayınevleri tarafından hazırlanan MEB tarafından kabul edilen beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitapları ve öğrenci çalışma kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini; 2007-2008 eğitim öğretim yılında Afyonkarahisar ilinde MEB tarafından ders kitabı olarak dağıtılan kitaplar arasındaki Dönmez ve arkadaşları (Feza Gazetecilik A.Ş. – İstanbul, 2007) tarafından hazırlanan beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi öğrenci ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabı seçkisiz atama yoluyla belirlenmiştir.

Yapılan çalışmada içerikleri aynı olduğu için öğrenci ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabı ders kitabı olarak adlandırılmaktadır. Araştırmada yapılandırmacı

öğrenme yaklaşımının ölçütlerine göre incelenen beşinci sınıf sosyal bilgiler kitaplarındaki ünitelerin aynı formatta (giriş, öğretim, değerlendirme) hazırlandığı göz önünde bulundurularak daha ayrıntılı bir inceleme yapabilmek için kitapta yer alan sekiz ünite içerisinden rastgele “Bölgemizi Tanıyalım”(coğrafya) ve “Bir Ülke Bir Bayrak” (tarih) üniteleri seçilmiştir. Beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi öğrenci ders kitabının ve öğrenci çalışma kitabının yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının gereklerine uygunluğunu belirlemek amacıyla “Yapılandırmacı Kitap Değerlendirme Ölçeği” (5: çok yeterli, 4: yeterli, 3: az yeterli, 2: çok az yeterli, 1: hiç yok) kullanılmıştır. Ölçeği geliştirmek için yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının gerekleri konusunda literatür taraması yapılmış, yenilenen (2005–2006) sosyal bilgiler öğretim programı incelenmiş ve uzman görüşleri doğrultusunda bir değerlendirme ölçeği geliştirilmiştir. Geliştirilen ölçek “Yapılandırmacı Kitap Değerlendirme Ölçeği” (YKDÖ) olarak adlandırılmıştır. YKDÖ “giriş”, “öğretim” ve “değerlendirme” olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın güvenilirliğini tespit etmek için ikişer gözlemcinin ortalamaları alınarak gruplar arasındaki korelasyona bakılarak araştırmanın güvenilirliği .83 olarak bulunmuştur. Büyüköztürk (2007)’e göre güvenilirlik katsayısının .70 ve daha yüksek olması ölçeğin güvenilirliği için genel olarak yeterli görülmektedir

Kitaplar, objektif ve güvenilir bir değerlendirme yapabilmek amacıyla hem yüksek lisans eğitimini almakta olan hem de sınıf öğretmenliği yapan (bu kitapları eğitim öğretim sürecinde kullanan) dört ayrı gözlemci tarafından, geliştirilen ölçekteki ölçütler doğrultusunda incelenmiş ve bunların ortalamaları dikkate alınarak aşağıda verilen aralıklara uygun olarak değerlendirme yapılmıştır.

Maddelerin puan aralıkları: Aralık Genişliği = (Dizi Genişliği)/(Yapılacak Grup Sayısı)

Formülünden faydalanarak, $4/5 = 0.80$ olarak puan aralıkları belirlenmiştir. (Tekin,1996)

Tablo1. Aralık tablosu

Çok yeterli	5.00	4.20
Yeterli	4.19	3.40
Az yeterli	3.39	2.60
Çok Az yeterli	2.59	1.80
Hiç Yok	1.79	1.00

Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygun kitap değerlendirme ölçeğinde yer alan bölümlerdeki ölçütler aşağıda açıklanmaktadır.

3.1 Giriş

YKDÖ'nin giriş bölümünde “Ön bilgiler ortaya çıkarılıyor mu?”, “Hedeften haberdar etme var mı?”, “Kavram yanılgıları ortaya çıkarılıyor mu?”, “Yeni konu için problem oluşturacak nitelikte sorular var mı?”, “Dikkat çekici sorularla düşünmeye sevk ediliyor mu?” olmak üzere beş ölçüt bulunmaktadır.

Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımında ön bilgiler, öğretim için başlangıç kabul edilmekte ve öğrencilerin yeni bilgiler öğrenebilmesi ve bilgiyi kendisinin yapılandırabilmesi için önceki öğrenmelerinin tam olması gerekmektedir (Yurdakul, 2007). Bu amaçla ölçütün girişi bölümünde “ön bilgiler ortaya çıkarılıyor mu” sorusu sorularak bilginin kolay yapılması için kitapta ön öğrenmelerle ilgili özellikler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Öğrencinin derse başlamadan önce neyi ne kadar öğreneceğini ve öğreneceği bilgileri nerelerde kullanacağını bilmesi öğrenmeyi olumlu yönde etkilemektedir (Yurdakul, 2004). YKDÖ'nün giriş bölümünde "hedeften haberdar etme var mı" sorusuyla kitaplarda bu amaca yönelik etkinliklerin olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Köseoğlu ve ark.(2003) öğrencilerde sık görülen ve öğrenmeye engel teşkil eden kavram yanılgıları ile ilgili olarak öğrenci bilgiyi yapılandırma sürecinde ön bilgileriyle yeni bilgileri anlamlandıramazsa zihinde yanlış bir ilişkilendirme kurarak yanlış öğrenmeler gerçekleşeceğini ifade etmişlerdir. Bununla ilgili olarak da "kavram yanılgıları ortaya çıkarılıyor mu" sorusu ölçüte alınmıştır.

Yapılandırmacı öğrenme öğretme sürecinde öğrenmenin gerçekleşmesi için öncelikle iyi bir problemle derse başlanmalıdır (Duman, 2007:314). Öğrenenlerin çoklu bakış açılarını görmesi kendi anlamlarını test edebilmesi ve bilişsel çelişki yaşayabilmesi için bu sürecin başlangıcında bilimsel çelişki ve kaos oluşturulmalıdır (Yurdakul, 2007). Bunu ortaya çıkaracak etkinlikleri tespit etmek amacıyla da "yeni konu için problem oluşturacak nitelikte sorular var mı" ölçütü kullanılmıştır. Diğer öğrenme kuramlarında olduğu gibi yapılandırmacı yaklaşımda da derse giriş aşamasında öğrencinin dikkati çekilerek derse güdülenmesi gerekmektedir. Konuyla ilgili düşündürücü sorular sorulması, öğrencilerin meraklarını uyandırmakta ve derse güdülenmelerini artırarak öğrenmeyi olumlu yönde etkilemektedir (Yurdakul, 2004). Bu amaçla öğrenciyi düşünmeye yönlendirerek konuya dikkatin çekilmesini sağlayan etkinlikleri tespit etmek için "dikkat çekici sorularla düşünmeye sevk ediliyor mu" sorusu ölçüğe alınmıştır.

3.2 Öğretim

YKDÖ'nin öğretim bölümünde "Kavramlar öğrenciler tarafından ulaşabilir nitelikte mi?" "Bilginin yapılandırılmasına uygun etkinlik var mı?" "Ön öğrenmelerle ilişkili etkinlikler var mı?" "Yapılandırmacılığa uygun öğrenme ortamını sağlayan etkinlikler var mı?", "Konular aşamalılık ilkesine uygun mu?", "Tarihsel gelişime dikkat edilmiş mi?" "Kavramlar arasında hiyerarşi var mı?", "Bilgi yaşama transfer edilebilir nitelikte mi?", "Günlük yaşamla bağlantı kurulmuş mu?" "Konuya ilişkin görsellerle metin arasında ilişki kurulmuş mu?" "Etkinlikler öğrencilerin yardımlaşmasını sağlayıcı nitelikte mi?" olmak üzere on bir ölçüt kullanılmıştır.

Yapılandırmacı yaklaşımda bilgi öğrenci tarafından oluşturulur. Bilgi çevreden pasif bir biçimde alınmaz, algılayan birey tarafından etkin olarak yapılandırılır (Yurdakul, 2007). Öğretim esnasında kavramlar arası ilişkiler belirtilmeden sadece kavramın bilimsel tanımı verilecek olursa öğrenci zihninde yanlış ilişkiler kurar ve kavram yanılgıları meydana gelir (Köseoğlu ve ark., 2003). Ders kitabında kavramların tanımları ilişkilendirilerek verilmeli, öğrencinin bilgiyi anlamlandırmalarında kolaylık sağlanmalıdır.

Yapılandırmacı eğitim durumlarında dikkate alınması gereken temel ilkeler yapılandırmacı öğrenme süreçlerinin özelliklerini yansıtması açısından şu şekilde incelenmiştir (Lebow, 1993 akt. Yurdakul, 2007):

Tüm öğrenme etkinlikleri geniş bir görev ya da probleme bağlanmalıdır. Öğrenenlerin özgün bilgi yapılarını kendilerinin oluşturacakları yaşantılar düzenlenmeli ve bu yaşantılarla öğrenme sorumluluğu öğrenenlere bırakılmalıdır.

Yeni öğrenmeleri oluşturmada ön bilgiler dikkate alınmalıdır.

Öğrenme sürecinde sosyal etkileşim sağlanmalıdır.

Anlamlı öğrenmeyi gerçekleştirmek üzere öğrenme görevleri tasarlanmalı ve gerçek yaşamın karmaşıklığını yansıtacak öğrenme ortamı oluşturulmalıdır.

Çoklu gerçeklikler açığa çıkarılarak bilişsel çelişkiler yaratılmalı ve bireysel anlam oluşmasını destekleyecek etkinlikler düzenlenmelidir.

Bilgiyi yapılandırma sürecinin farkına varılmasını desteklemek nasıl öğrenildiğinin yansıtılmasını sağlayacak yaşantılar düzenlenmelidir.

Öğrenme için tehlikesiz ve güvenli bir ortam sağlanmalıdır.

Öğrenen düşüncelerini destekleyen bir öğrenme oluşturulmalıdır.

Bunların yanında seçilen etkinlikler tarihsel gelişime dikkate edilerek, aşamalı bir şekilde ve günlük yaşamla bağlantılı olmalıdır. Öğrenci öğreneceği bilginin günlük hayatla olan ilişkisini kurabilirse öğrenme öğrencinin zihninde daha somut gerçekleşecektir (Yurdakul, 2004). Öğrenmeyi kalıcı kılmak içinde görsel öğelerden de yararlanılmalıdır. Ders kitaplarında tüm bunların bulunmasıyla birlikte konular, hiyerarşik bir şekilde yaşama transfer edilebilir nitelikte olmalıdır.

YKDÖ'nin öğretim bölümünde yer alan on bir ölçütün hazırlanmasında yukarıda belirtilen gerekçelerle birlikte 2005–2006 sosyal bilgiler programında yer alan “güncellik ilkesine ve yakından uzağa ilkesine dikkat edilmesi, öğrencilerin sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırılması, olguları ve olayları aktarmak ya da öğrencilere ders kitaplarını ezberletmek yerine, aktif öğrenme etkinliklerinin uygulanması, açık uçlu sorularla sorgulamaya teşvik edilmesi ve fotoğraflar, haritalar, filmler, CD-ROM'lar, tarih ve sosyal bilgiler benzeşim (simülasyon) programlarının kullanılması” gibi özellikler dikkate alınmıştır.

3.3. Değerlendirme

YKDÖ'nin değerlendirme bölümünde “Kavram haritası, zihin haritası, kavram ağı gibi grafiksel materyaller kullanılmış mı?”, “Yapılandırmacılığa uygun projeler var mı?”, “Sürece yönelik değerlendirme etkinlikleri var mı?”, “Öz değerlendirmeye yer verilmiş mi?”, “Açık uçlu sorular var mı?” olmak üzere beş ölçüt kullanılmıştır.

Yenilenen Sosyal bilgiler programına göre; değerlendirmede geleneksel yöntemlerle, alternatif değerlendirme yöntemleri birlikte kullanılmalıdır. Bu değerlendirme yöntemleri ve araçları; gözlem, performans ödevleri, görüşmeler, öz değerlendirme ölçekleri, öğrenci ürün dosyaları (portfolyo), projeler, posterler, çoktan seçmeli, eşleştirmeli, boşluk doldurmalı, açık uçlu sorulardan oluşan testlerdir. Yurdakul'a (2008) göre değerlendirme, içeriğe ulaşıp ulaşılmadığını ölçmek değil, öğrenme sürecini anlamaya odaklanmaktır. Öğretmenin sadece öğrenenleri değerlendirmesi değil, öğrenenlerin; kendilerini, öğretmenlerini, birbirlerini ve bütün olarak süreci ve ürünleri değerlendirmesidir.

Özden (2003, akt. Dilaver ve Akyürek Tay, 2008) ise yapılandırmacılıkta değerlendirmenin özelliklerini şu şekilde tanımlamaktadır:

1. Sonuçlardan çok öğrencinin yaşadığı öğrenme süreci değerlendirilir.
2. Grup çalışmaları değerlendirilir.
3. Öğretmen ve öğrenciler değerlendirme kriterlerini beraber hazırlarlar. Öğrenci başarısının değerlendirilmesi onların ortaya koydukları her türlü ürün (ödev, proje, rapor) ve sınıf içi durumları göz önünde bulundurularak yapılır.
4. Bilimsel beceriler, performansa dayalı değerlendirme ile değerlendirilebilir.
5. Kişisel gelişim dosyaları yardımı ile öğrenciler bir dönem boyunca değerlendirilerek gelişimleri değerlendirilebilir.
6. Öğretmen birebir kişisel görüşmeler yaparak da öğrencileri değerlendirilebilir.

Yapılandırmacı öğretimin değerlendirilmesinde öğrenenlerin ne kazandıklarından çok nasıl kazandıkları önemlidir. Kendini değerlendirme; öznel ve yansıtıcı değerlendirmeye, bunun yanında öğrenenlerin kendilerinin geliştirdiği ölçütlere dayalıdır. Sürece bağlı değerlendirmeye dayalı olarak açık sorularla öğrencinin zihnindeki oluşumlar gözlenebilir. Bunun yanında görsel yöntemlerden, kavram haritası (KH), kavram ağı(KA), zihin haritası (ZH) gibi materyallerden yararlanılmalıdır. Açık uçlu yazılı sınavlar, raporlar, projeler, öğrencinin kendini değerlendirmesi, tartışmalar kullanılan diğer değerlendirme teknikleridir. (Kılıç, 2001). YKDÖ'nin değerlendirme bölümünde yer alan beş ölçütün hazırlanmasında yukarıda belirtilen gerekçelerle birlikte 2005–2006 sosyal bilgiler programında yer alan değerlendirmenin “sadece öğrenme ürününü değil, öğrenme sürecini de kapsamı, alternatif değerlendirme yöntemlerinin(potfolyo, proje vb.) ve değişik ölçme araçlarının kullanılması” özellikleri dikkate alınmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

Araştırmada beşinci sınıf sosyal bilgiler kitaplarındaki ünitelere daha ayrıntılı olarak yer verebilmek için kitapta yer alan sekiz ünite içerisinden rastgele “Bölgemizi Tanıyalım”(coğrafya) ve “Bir Ülke Bir Bayrak” (tarih) üniteleri seçilmiş ve genel olarak değerlendirme tablosu hazırlanmıştır. Seçilen bu üniteler, objektif bir çalışma olması amacıyla sınıf öğretmenliği yapan ve sınıf öğretmenliği anabilim dalında yüksek lisans eğitimi almakta olan dört gözlemci tarafından hazırlanan ölçekteki sorular doğrultusunda incelenmiş ve bu dört ayrı incelemenin ortalamaları alınarak değerlendirme yapılmıştır.

4.1 Bölgemizi Tanıyalım Ünitesine Ait Bulgular

Bu ünitedeki konuları bütün olarak ele alınmış olup öğrenci ders kitabı ve çalışma kitabı ayrı ayrı incelemeye alınmıştır. YKDÖ'ne göre bu üniteden elde edilen veriler Tablo 2'de verilmektedir.

Öğrenci ders kitabı ve çalışma kitabında yer alan “Bölgemizi Tanıyalım” ünitesi, ölçekte bulunan ölçütler doğrultusunda dört ayrı gözlemci tarafından incelenmiş, her bir ölçüt puanlanmış(5: çok yeterli, 4: yeterli, 3: az yeterli, 2: çok az yeterli, 1: hiç yok) ve ölçekte yer alan ölçütlere ait ortalamalara, dört gözlemcinin ortalamaları alınarak ulaşılmış ve değerlendirme yapılmıştır. İncelenen kitaptaki “Bölgemizi Tanıyalım” ünitesinde yapılandırmacı yaklaşımın gerektirdiği ve ölçekte de yer alan kriterlerin yeterlilik derecelerine göre aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

Tablo 2. YKDÖ'ne göre "Bölgemizi Tanıyalım" ünitesinden Elde Edilen Veriler

Ölçütler	Öğrenci ders kitabı	Öğrenci çalışma kitabı
A.Giriş		
1.Ön bilgiler ortaya çıkarılıyor mu? (Kavram haritası, grafik vb.)	4.75	4.25
2.Hedeften haberdar etme var mı?	4.75	4.30
3.Kavram yanılgıları ortaya çıkarılıyor mu?	1.75	2.75
4.Dikkat çekici sorularla düşünmeye sevk ediliyor mu?	4.50	4.25
5.Yeni konu için problem oluşturmaya yönlendirici sorular var mı?	2.75	3.0
B. Öğretim		
1.Kavramlar öğrenciler tarafından ulaşabilir nitelikte mi?(Yapılandırılabilir mi?)	4.50	2.0
2.Bilginin yapılandırılmasına uygun etkinlik var mı?(tartışma, araştırma, drama, gezi)	3.75	4.25
3.Ön öğrenmelerle ilişkili etkinlikler var mı?	4.00	4.30
4.Yapılandırıcılığa uygun öğrenme ortamını sağlayan etkinlikler var mı?	4.25	4.25
5.Konular aşamalılık ilkesine uygun mu?	4.50	4.30
6.Tarihsel gelişime dikkat edilmiş mi?	4.00	4.75
7.Kavramlar arasında hiyerarşi var mı?	4.25	4.75
8.Bilgi yaşama transfer edilebilir nitelikte mi?	4.75	5.00
9.Günlük yaşamla bağlantı kurulmuş mu?	4.50	5.00
10.Konuya ilişkin görsellerle metin arasında ilişki kurulmuş mu?	4.75	5.00
11.Etkinlikler öğrencilerin yardımlaşmasını sağlayıcı nitelikte mi?	3.50	4.75
C. Değerlendirme		
1.Açık uçlu sorular, eşleştirme, boşluk doldurma, çoktan seçmeli testler gibi etkinlikler var mı?	5.00	5.00
2.Yapılandırıcılığa uygun projeler var mı?	4.25	4.50
3.Sürece yönelik değerlendirme etkinlikleri var mı?(Portfolyo, proje ödevi, performans ödevi)	3.25	3.50
4. Öz değerlendirmeye yer verilmiş mi?	1.00	1.00
5.Kavram haritası, Zihin haritası, Kavram ağı gibi grafiksel materyaller kullanılmış mı?	2.50	4.50

(5: çok yeterli, 4: yeterli, 3: az yeterli, 2: çok az yeterli, 1: hiç yok)

Tablo 2'ye göre, "Ön bilgiler ortaya çıkarılıyor mu? (Kavram haritası, grafik vb.)" kriteri, gözlemciler tarafından verilen puanların ortalamasına göre, her iki kitapta da "çok yeterli" aralığına denk gelmektedir. Öğrenci ders kitabında ve çalışma kitabında kavram yanılgılarını ortaya çıkarmak amacıyla yer alması gereken etkinliklerin ders kitabında hiç yok, çalışma kitabında ise çok az yeterli aralığına düştüğü görülmektedir. Ders kitabında anahtar sözcükler kutucuk içinde verilmiş fakat bu kavram yanılgılarını ortaya çıkarmakta yetersizdir. Kavramsal değişimleri, kavram yanılgılarını ortadan kaldıracak etkinlikler bulunmamaktadır. "Dikkat çekici sorularla düşünmeye sevk ediliyor mu?" kriterine yönelik olarak

hesaplanan ortalamaya göre her iki kitapta da yer alan etkinlikler çok yeterli aralığına denk gelirken; “Yeni konu için problem oluşturmaya yönlendirici sorular var mı?” kriterine yönelik ortalama çok az yeterli olarak görülmektedir. Konuların giriş bölümlerinde açık uçlu sorularla öğrenciler düşünmeye sevk edilmeye çalışılmıştır. Örneğin “Haydi Düşünelim” kutucuğunun içinde “Çevrenize baktığınız insanların doğal çevrede yaptığı değişikliklere neleri örnek gösterebilirsiniz?” sorusuyla öğrenciler düşünmeye sevk edilmiştir ve öğrencilerin dikkati çekilmeye çalışılmıştır. Ders kitabında ünitenin başında verilen “Merve nerede yaşıyor” adlı soruyla görsellerden yararlanılarak yeni konu için problem oluşturulmaya çalışılmış, öğrencilerin güdülenmesini sağlamak da amaçlanmıştır. Ancak bu tip yeni konu için problem oluşturabilecek etkinlikler öğrenci çalışma kitabında yetersizdir.

Tablo 2’ye göre, “Kavramlar öğrenciler tarafından ulaşabilir nitelikte mi? (Yapılandırılabilir mi?)” ifadesi gözlemciler tarafından öğrenci ders kitabında olumlu yönde yeterince desteklenirken, öğrenci çalışma kitabında bu destek çok az yeterli olarak görülmektedir. Öğrencilerin tanımları kendilerinin bulmalarını veya kavramlarla ilgili kendi tanımlarını yapabilmelerini sağlayacak etkinlikler ders kitabında yeterli düzeyde bulunmaktadır. Örneğin “bölge” ve “kabartma haritası” kavramları “haritalar konuşur” adlı etkinliğin içinde verilmiş öğrencilerin bu etkinlikle kavramların tanımlarını kendilerinin yapmalarına fırsat tanınmıştır. Ancak çalışma kitabında tanımları öğrenciye bulduracak etkinlikler görülmemektedir. Her iki kitapta da “konular aşamalılık ilkesine uygun mu?” kriterine yönelik hesaplanan ortalama çok yeterli aralığına denk gelirken; “tarihsel gelişime dikkat edilmiş mi?” kriterine ait ortalama ders kitabında yeterli, çalışma kitabında çok yeterli aralığına düşmüştür. Ölçeğin 8. ve 9.maddelerinde yer alan kriterlere ait ortalamalar çok yeterli aralığına denk gelmiştir. Seçilen konular yaşama transfer edilebilir ve yaşamda uygulanabilir niteliktedir. Aynı zamanda günlük yaşamla ilişkili olup güncel konulardır. Örneğin “Doğal Afetlerle Birlikte Yaşama Hazır mısınız?” adlı konu hem güncel hem de günlük hayatta uygulanabilir niteliktedir. Konuyla ilgili son derece verimli ve konuyu anlatabilecek, dikkat çekici, kalıcılığı sağlayabilecek görsel öğelerden yararlanılmıştır. Ders kitabındaki etkinlikler öğrenciler arasında yardımlaşmayı sağlayabilecek nitelikte değildir, ancak çalışma kitabındaki etkinlikler yardımlaşmayı sağlayabilecek niteliktedir.

Gözlemcilerin puanlarına göre, kitapların değerlendirme kısımlarında ve konu sonlarında açık uçlu sorular çok yeterli düzeyde olup öğrencinin bilgiyi kendi cümleleriyle ifade etmelerini sağlayıcı niteliktedir. Yapılandırıcılığa uygun proje çalışmaları çok yeterli düzeyde olduğu söylenirken, öz değerlendirme ile ilgili uygulamaların hem öğrenci ders kitabında hem de çalışma kitabında hiç yok aralığına denk geldiği görülmektedir. Kavram Haritası, Zihin Haritası, Kavram Ağı gibi grafiksel materyallerin çalışma kitabında ortalamalara göre çok yeterli düzeyde kullanıldığı ancak ders kitabında ise çok az yeterli olduğu görülmektedir.

4.2. Bir Ülke Bir Bayrak Ünitesine Ait Bulgular

Bu ünitedeki konular bütün olarak ele alınmış olup öğrenci ders kitabı ve çalışma kitapları ayrı ayrı incelemeye alınmıştır. YKDÖ’ne göre bu üniteden elde edilen veriler Tablo 3’de verilmektedir.

Öğrenci ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabı, ölçekte yer alan ölçütler doğrultusunda dört ayrı gözlemci tarafından incelenmiş, her bir ölçüt puanlanmış (5: çok yeterli, 4: yeterli, 3: az yeterli, 2: çok az yeterli, 1: hiç yok) ve ölçekte yer alan ölçütlere ait ortalamalar elde edilerek değerlendirme yapılmıştır. İncelenen kitaptaki “Bir Ülke Bir Bayrak” ünitesinde yapılandırıcı yaklaşımın gerektirdiği

ve ölçekte de yer alan kriterlerin yeterlilik derecelerine göre aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

Tablo 3. YKDÖ’ne göre “Bir Ülke Bir Bayrak” Ünitesinden Elde Edilen Veriler

Ölçütler	Öğrenci ders kitabı	Öğrenci çalışma kitabı
A. Giriş		
1.Ön bilgiler ortaya çıkarılıyor mu? (Kavram haritası, grafik)	4.50	3.75
2.Hedeften haberdar etme var mı?	4.50	4.25
3. Kavram yanılgıları ortaya çıkarılıyor mu?	3.25	2.75
4.Dikkat çekici sorularla düşünmeye sevk ediliyor mu?	4.75	4.50
5.Yeni konu için problem oluşturmaya yönlendirici sorular var mı?	4.50	2.00
B. Öğretim		
1.Kavramlar öğrencileri tarafından ulaşılabilir nitelikte mi? (Yapılandırılabilir mi?)	4.25	1.50
2.Bilginin yapılandırılmasına uygun etkinlik var mı?(tartışma, araştırma, drama, gezi)	4.00	4.00
3.Ön öğrenmelerle ilişkili etkinlikler var mı?	3.75	4.25
4.Yapılandırıcılığa uygun öğrenme ortamını sağlayan etkinlikler var mı?	4.00	4.25
5.Konular aşamalılık ilkesine uygun mu?	4.50	4.75
6.Tarihsel gelişime dikkat edilmiş mi?	4.50	5.00
7.Kavramlar arasında hiyerarşi var mı?	4.50	4.75
8.Bilgi yaşama transfer edilebilir nitelikte mi?	4.50	4.75
9.Günlük yaşamla bağlantı kurulmuş mu?	4.50	5.00
10.Konuya ilişkin görsellerle metin arasında ilişki kurulmuş mu?	4.50	5.00
11.Etkinlikler öğrencilerin yardımlaşmasını sağlayıcı nitelikte mi?	3.75	4.25
C. Değerlendirme		
1.Açık uçlu sorular, eşleştirme, boşluk doldurma, çoktan seçmeli testler gibi etkinlikler var mı?	5.00	5.00
2.Yapılandırıcılığa uygun projeler var mı?	4.50	4.50
3.Sürece yönelik değerlendirme etkinlikleri var mı? (Portfolyo, proje ödevi, performans ödevi)	4.50	4.75
4. Öz değerlendirmeye yer verilmiş mi?	1.00	1.00
5.Kavram haritası, Zihin haritası, Kavram ağı gibi grafiksel materyaller kullanılmış mı?	4.50	4.50

(5: çok yeterli, 4: yeterli, 3: az yeterli, 2: çok az yeterli, 1: hiç yok)

Tablo 3’te görüldüğü gibi, “Ön bilgiler ortaya çıkarılıyor mu? (Kavram haritası, grafik)” ölçütüne göre elde edilen ortalama ders kitabında çok yeterli düzeydeyken (4,50) çalışma kitabında 3,75 ortalama ile yeterli düzeye denk gelmiştir. Ders kitabının giriş kısmında “ANAYASA” ile ilgili kavram haritası hazırlanması, konu başlangıçlarında açık uçlu soruların ve haydi düşünelim kutucuğundaki soruların bulunması öğrencilerin ön bilgilerini ortaya çıkarmalarına, hedeften haberdar olmalarına ve derse karşı güdülenmelerine yardımcı olmaktadır. Bu etkinlikler her iki kitapta da öğrencilerin dikkatini çekerek kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesi ve düşünmeye sevk ederek öğrencinin bilgiyi yapılandırması amacına yeterli düzeyde hizmet etmektedir. Ölçeğin “Kavram yanılgıları ortaya çıkarılıyor mu?” ölçütüne ait ortalamalara göre, bu tür uygulamaların ders kitabında az yeterli olduğu, çalışma kitabında çok az yeterliği olduğu görülmektedir. Buna göre kitapların her ikisinde de kavram yanılgıları açığa çıkarılmadığı söylenebilir. Ders kitabında “ulusal egemenlik ve bağımsızlık

sembolleri nelerdir” veya “sizce anayasa ile yasa arasındaki fark nedir” gibi sorularla kavram yanılgıları ortaya çıkarılmaya çalışılmışsa da yeterli düzeyde değildir. Ders kitabında yeni konu için problem oluşturmaya çalışılırken çalışma kitabında bu tip etkinliklerin çok az yeterli olduğu görülmektedir.

Tablo 3’te görüldüğü gibi, ölçeğin öğretimle ilgili kriterlerinden “Kavramlar öğrenciler tarafından ulaşılabilir nitelikte mi? (Yapılandırılabilir mi?)” ifadesinin ders kitabında 4,25 ortalama ile çok yeterli düzeyde olduğu belirtilirken çalışma kitaplarında 1,50 ortalama ile hiç olmadığı ifade edilmektedir. Örneğin ders kitabında “cumhurbaşkanı” kavramının tanımı verilmeden önce “ülkemizin nasıl yönetildiğini hiç düşündünüz mü” sorusu sorularak öğrencinin tanımı kendisinin yapılandırması sağlanmaya çalışılmaktadır. Ancak çalışma kitabında tanımlara öğrencilerinin ulaşmasını sağlayıcı etkinliklere yeterli düzeyde hiç yer verilmemiştir. Her iki kitapta da bilginin yapılandırılmasına uygun etkinliklerin düzeyi ortalamalara göre, yeterli düzeydedir. Ön öğrenmeleri ortaya çıkaracak etkinlikler ise ders kitabında yeterli olup çalışma kitabında bu tip etkinlikler çok yeterli düzeyde bulunmaktadır. Ders kitabında ve çalışma kitabında öğretmen yönlendirdiği ve organize ettiği takdirde, amacına hizmet edebilecek nitelikte yapılandırılmacılığa uygun etkinlikler vardır. Her iki kitapta da konuların aşamalılık ilkesine uygunluğu çok yeterli düzeydedir. Ayrıca konuların tarihsel gelişimine dikkat edilmiş ve belli bir hiyerarşi takip edilmiştir. Seçilen konular yaşama transfer edilebilir ve yaşamda uygulanabilir niteliktedir. Örneğin “yasalarımız” konusunda “sigara içmek yasağı ve trafik kuralları” günlük yaşama transfer edilebilir ve uygulanabilir niteliktedir. Konularla ilgili son derece verimli ve konuyu anlatabilecek, dikkat çekici, kalıcılığı sağlayabilecek görsel öğelerden yararlanılmıştır. T.C. Bakanlıkları kavram haritası olarak resimlerle verilmiş, bunlardan yola çıkarak öğrencilerin kavramları resimlerle ilişkilendirerek anlamlandırması sağlanmıştır. Çalışma kitabındaki etkinlikler öğrenciler arası yardımlaşmayı sağlayabilecek nitelikte olup ders kitabındaki etkinliklerin öğrenciler arasında yardımlaşmayı sağlayabilecek nitelikte olmadığı görülmektedir.

Her iki kitabın da değerlendirme etkinliklerinde çok yeterli düzeyde açık uçlu sorular bulunmaktadır. Örneğin “çocuğunu hastaneye yetiştirmek isteyen bir baba şehir içinde yasal hız sınırının üstüne çıkmıştır. Trafik polisi tarafından durdurulan babanın ehliyetine el konulması gerekmektedir. Size göre böyle bir durumda baba ve trafik polisi nasıl davranmalıdır” sorusu öğrencinin trafik kuralları ve yasaları ne kadar öğrendiğini ortaya çıkarabilir. Yapılandırılmacılığa uygun proje çalışmaları çok yeterli düzeydedir. Sürece yönelik portfolyo ve performans çalışmalarının da çok yeterli düzeyde olduğu belirtilmiştir. Ancak Ünitelerdeki öz değerlendirme etkinliklerine ait ortalama iki kitapta da hiç yok aralığına denk gelmektedir. Kavram Haritası, Zihin Haritası, Kavram Ağı gibi grafiksel materyaller iki kitapta da çok yeterli düzeyde bulunmaktadır. Ancak ders kitabında bu materyaller değerlendirme amaçlı değil daha çok konuların giriş bölümlerinde bulunmaktadır.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlara göre öğrenci ders kitabında ünitenin girişinde açık uçlu sorularla ve konu başlangıçlarındaki “haydi düşünelim” sorularıyla hem öğrencilerin ön bilgileri ortaya çıkarılmakta, hem de öğrenciler hedeften haberdar edilmektedir. Ancak öğrenci çalışma kitabında bu konuların yeterli düzeyde ele alınmadığı görülmektedir.

Beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve çalışma kitaplarında yer alan sekiz ünite içerisinden Bölgemizi Tanıyalım”(coğrafya) ve “Bir Ülke Bir Bayrak” (tarih) üniteleri incelendiğinde; her iki kitaptaki söz konusu ünitelerin genel olarak yapılandırılmacı öğrenme yaklaşımının gereklerine uygun olduğu görülmektedir;

ancak incelenen ünitelerden elde edilen sonuçlara göre, öz değerlendirme, kavram yanılgılarını ortaya çıkarma, problem oluşturma gibi bazı uygulamalarda eksikliklerin olduğu görülmektedir. İncelenen bu iki üniteye göre bilginin yapılandırılması sürecinde ders kitabının daha ön planda olduğu ve çalışma kitabının da öğrenilen konuların pekiştirilmesi amacıyla özellikle süreç değerlendirmeye odaklandığı görülmektedir. Bu bağlamda çalışma kitabındaki değerlendirme etkinlikleri ders kitabında verilen konular doğrultusunda düzenlenmelidir.

İncelenen iki ünitenin yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının özelliklerine bazı noktalarda yeterli düzeyde uygun olduğu gibi bazı noktalarda ise yetersiz kaldığı görülmektedir. Örneğin kitaplar açık uçlu sorularla öğrencinin düşünmeye sevk edilmesi, görsel materyallerle konular arasında ilişki kurulması, konuların günlük yaşama yönelik olması gibi konularda yeterli düzeyde olup kavram yanılgılarının ortaya çıkarılması, öz değerlendirme etkinliklerinin olması gibi konularda yetersiz kalmıştır.

Taş'ın (2006) yaptığı çalışmada sosyal bilgiler ders kitaplarının genel olarak tasarım, görsel düzen ve fiziksel yapısına ilişkin öğretmen görüşlerinin olumlu olduğu ortaya çıkmıştır. Bu da yapılandırmacılığa uygun görsel materyallerin yeterli olduğunu desteklemektedir. Ayrıca Öner ve arkadaşlarının(2008) öğretmen görüşlerine dayalı yaptığı çalışmada sosyal bilgiler ders kitaplarının fiziksel tasarımının, alan bilgilerinin ve değerlendirme kısımlarının olumlu olduğu fakat içeriğin günlük hayatla bağlantısı konusunda farklı görüşlerin olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak bu çalışmada ise konuların günlük hayatla bağlantılı olması konusunda yeterli olduğu görülmüştür. Küçüközer ve diğ. (2008)'nin yaptığı fen ve teknoloji ders kitaplarıyla ilgili çalışmada da kavram yanılgılarına yönelik etkinliklerin bulunmadığı ve konuların tarihsel gelişiminin dikkate alınmadığı belirlenmiştir. Bu çalışmada ise incelenen ünitelerde kavram yanılgılarını ortaya çıkarmaya yönelik etkinliklerin yetersiz olduğu ancak tarihsel gelişime dikkat edildiği belirlenmiştir.

Analiz edilen iki ünitenin kavram yanılgılarını ortaya çıkarmada yetersiz kaldığı görülmektedir. Oysa yapılandırmacılığa uygun ders kitaplarında kavram yanılgılarını ortadan kaldıracak etkinliklerin bulunması gerekmektedir. Yine bu yaklaşıma uygun ders kitaplarında yeni konuya geçmeden önce ön bilgiler hatırlanmalı yeni konu için problem oluşturacak sorular bulunmalıdır. Değerlendirme bölümünde de öğrencilerin birbirlerinden yararlanmalarını sağlayacak sürece yönelik etkinlikler ve öz değerlendirme etkinlikleri bulunmalıdır.

Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımında öğrenilenlerin yaşama aktarılması ve uygulanabilir olması gerekmektedir. Böyle olduğu takdirde öğrenilen konular kalıcı ve işlevsel nitelik kazanmaktadır. İncelenen ünitelerdeki konularda günlük hayatla bağlantı kurulmuş ve konular ile ilgili günlük hayattan örnekler seçilmiştir. Yine incelenen ünitelerde tanımlar ders kitabında öğrenciler tarafından oluşturulabilirken çalışma kitaplarında bu konuda biraz yetersiz kalınmıştır. Yapılandırmacı anlayışa uygun olarak konular arasında aşamalılık ilkesi dikkate alınmış, tarihsel gelişime yer verilmiştir. Konu ile ilgili ön bilgiler ortaya çıkarılarak yeni bilgilerin yapılandırılmasında ilişki kurulmaya çalışılmıştır.

Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımında oldukça önemli bir yeri olan değerlendirme etkinlikleri sonuçtan çok sürece yöneliktir. Sosyal bilgiler ders kitabında ünite sonu değerlendirmelerinde eşleştirme, boşluk doldurma, çoktan seçmeli testler ve açık uçlu sorular bulunmaktadır. Proje ve portfolyo gibi süreci değerlendiren etkinlikler bulunmaktadır; ancak belli başlıklar altında ve bir plan

dâhilinde değildir. Bunun yanında kavram öğrenmelerinin değerlendirmesinde kullanılan kavram haritası, kavram ağı ve zihin haritası gibi etkinlikler de görülmektedir.

Sonuç olarak beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve çalışma kitabında yer alan sekiz ünite arasından Bölgemizi Tanıyalım”(coğrafya) ve “Bir Ülke Bir Bayrak” (tarih) üniteleri incelendiğinde kitapların hazırlanmasında genel olarak yapılandırıcı öğrenme yaklaşımının ilkelerinin temel alındığı ancak bazı yetersizliklerin olduğu söylenebilir. Yukarıda belirtilen yetersizlikler giderildiği takdirde, kitapların kalıcı öğrenmeyi sağlamada daha etkili ve daha yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Büyüköztürk. Ş., (2007). *Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Dilaver, H.H. ve Akyürek Tay, B., (2008), *Sosyal Bilgilerde Yapılandırıcılık*. Tay, B., ve Öcal, A.,(ed), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Duban, N., (2008). İlköğretim 4. sınıf ve teknoloji ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabının yapılandırıcı kuram ışığında değerlendirilmesi, (7. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitim Sempozyumu 2-3-4 Mayıs 2008), Nobel Yayıncılık
- Duman, B., (2007). *Eğitimde Çağdaş Yaklaşımlar, Ocak G.(ed.), Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Pegema Yayıncılık, Ankara
- Kılıç, G.B. (2001). Oluşturmacı fen öğretimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 1(1), 7-22.
- Küçüközer ve Diğerleri, (2008). Altıncı sınıf fen ve teknoloji ders kitaplarının yapılandırıcı öğrenme kuramına göre değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 7(1), 111-126, 2008. [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr> Erişim tarihi:10.04.2008)
- Köseoğlu, F., Atasoy, B., Kavak, N., Akkuş, H., Budak, E., Tümay, H., Kadayıfçı, H. Ve Taşdelen, U. (2003). *Yapılandırıcı Öğrenme Ortamı İçin Bir Fen Ders Kitabı Nasıl Olmalı?* (1. Baskı). Ankara, Asil Yayın Dağıtım.
- Öner, Ü., Çakar, Ö. ve Yerlikaya, O.(2008). *Yeni Programa Göre Hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders kitapları ile İlgili Öğretmen Görüşleri*, (7. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitim
- Savaş, B., (2007). *Yapılandırıcı Öğrenme*, Kaya, A.(ed.), *Eğitim Psikolojisi*, Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Taş, A.M., (2006). Yeni sosyal bilgiler ders kitaplarına ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi. http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler Erişim tarihi:10.04.2008
- Tekin, H.(1996). *Eğitimde Ölçme Ve Değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınları.
- Ulusoy, K., (2008). *Sosyal Bilgilerde Ders Kitapları*, Tay, B., Öcal, A. (ed.) *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Yurdakul, B., (2004). Yapılandırıcı öğrenme yaklaşımının öğrenenlerin problem çözme becerilerine, biliş-ötesi farkındalık ve derse yönelik tutum düzeylerine etkisi ile öğrenme sürecine katkıları. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Yurdakul, B., (2007).*Yapılandırıcılık*. (Editör: Demirel, Ö.).*Eğitimde Yeni Yönelimler*. Ankara: Pegema Yayıncılık.

Yrd. Doç.Dr. Gürbüz OCAK

1 Mart 1969 tarihinde Kırıkkale’de doğdu. İlk ve ortaokul öğrenimini aynı yerde tamamladı. Bir yıl Kırıkkale Lisesi’nde okuduktan sonra MKEK’ye ait özel bir okulun ikinci sınıfındayken Ankara Aydınlık İbnü Lisesi’nde okul dışı lise bitirme sınavlarına katıldı ve liseyi burada bitirdi.

1989-1993 yılları arasında Gazi Üni. Kırşehir Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünü tamamladı. 1994 yılında Erzurum Merkez Şehitler İlköğretim Öğretmenliği Okulu’nda göreve başladı. 1995 yılında askerlik görevini tamamladı. Erzurum MLO Kültür Kurumu İlköğretim Okulu’nda öğretmen olarak görev yaptı.

1995-1997 yılları arasında A.Ü.KKEF Eğitim Bilimleri Bölümü Eğit. Prog. ve Öğr. ABD’de Yüksek Lisansını tamamladı. 1998 yılında aynı bölümde doktora öğrenimine başladı.2003 yılında doktora çalışmasını tamamladı.

Kasım 2004 tarihinden itibaren Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğit. Bilimleri Bölümü Eğit. Prog. ve Öğr. ABD’de Yrd.Doç.Dr. olarak göreve başladı. Halen aynı fakültede öğretim üyeliği görevine devam etmektedir.

Öğretim ilke ve Yöntemleri, Ölçme ve Değerlendirme, Öğretimde Planlama ve Değerlendirme, Eğitim Bilimine giriş, materyal geliştirme gibi lisans derslerinin yanı sıra bilimsel araştırma yöntemleri, test geliştirme, program geliştirme ve değerlendirme, Yapılandırmacı eğitim uygulamaları gibi yüksek lisans dersleri de vermekte olan yazarın çok sayıda ulusal/uluslararası hakemli dergilerde çıkmış makalesi ve bildirisi bulunmaktadır.

Ramazan YURTSEVEN

1985 yılında Burdur’da doğan YURTSEVEN, İlköğretimi Beyköy İlköğretim okulunda ve ortaöğretimi Burdur Cumhuriyet Lisesinde tamamladı. 2003 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünü kazandı.2007 yılında lisans eğitimini tamamladı ve aynı yıl Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği A.B.D.’da Yüksek Lisansa başladı. 2009’da Ağrı’ya sınıf öğretmeni olarak atandı. Öğretmenlik görevini yerine getirirken halen yüksek lisans eğitimini de devam etmektedir.

**BAÜ
SBED
12 (22)**

109